

Γιώργος Μπατζίνας
Σταυρούλα Τσέργα

Νέα ελληνικά

Γ
ΛΥΚΕΙΟΥ

Ενιαία εξέταση
Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας

- 33 κριτήρια αξιολόγησης - απαντήσεις
- Διαγράμματα εννοιών και θεμάτων
- Θεωρία Νεοελληνικής Γλώσσας & Λογοτεχνίας
- Μεθοδολογία παραγωγής λόγου

- » *ερμηνευτικό σχόλιο*
- » *πολυτροπικό κείμενο:*
ερμηνευτική προσέγγιση

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή των συγγραφέων

ISBN 978-960-456-531-3

© Copyright: Οκτώβριος 2019, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Γ. Μπατζίνας, Σ. Τσέργα

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ Ι.Κ.Ε.

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Ενημερωτικό σημείωμα

Το βιβλίο περιλαμβάνει:

- ✓ **33 κριτήρια αξιολόγησης** με συμβατικά και ορισμένα πολυτροπικά κείμενα καθώς και τις απαντήσεις τους.
- ✓ Τα **διαγράμματα των εννοιών** όλων των ενοτήτων της Γ' Λυκείου (καθώς και των κυριοτέρων της Β' και Α' τάξης) και θέματα σχετικά με αυτές.
- ✓ Το **ερμηνευτικό σχόλιο** στη Λογοτεχνία, με στοιχεία θεωρίας και παραδείγματα.
- ✓ Την ερμηνευτική προσέγγιση **πολυτροπικού κειμένου** (εικόνας, σκίτσου, φωτογραφίας, γελοιογραφίας κ.ά. Αισθητική και ιδεολογική ανάλυση)
- ✓ Την αναλυτική **θεωρία** της **Νεοελληνικής Γλώσσας**, με κριτήριο την αξιοποίησή της στα ζητούμενα των πανελλαδικών εξετάσεων.
- ✓ Τη **θεωρία** της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και εφαρμογές για τη διδακτική του μαθήματος και τις απαιτήσεις της ενιαίας εξέτασης στις πανελλαδικές.
- ✓ Τη μεθοδολογία παραγωγής λόγου.

Γιώργος Μπατζίνας – Σταυρούλα Τσέργα

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Τρόπος αξιολόγησης μαθητών/-τριών στις πανελλαδικές εξετάσεις στο μάθημα των Νέων Ελληνικών ημερήσιου και εσπερινού ΓΕΛ	13
--	----

ΘΕΩΡΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

A. ΘΕΜΑ ΠΡΩΤΟ

Περίληψη	21
----------------	----

B. ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

A. Ερωτήσεις για τον έλεγχο της κατανόησης του περιεχομένου του κειμένου	30
• Κλειστού τύπου	30
• Ανοικτού τύπου	34
• Θέμα του κειμένου, η θέση του συγγραφέα	34
• Επιχειρήματα	35
• Σύγκριση κειμένων	35
• Οπτική γωνία	37
• Ανάπτυξη φράσης σε παράγραφο	40
• Ανασκευή άποψης	43
• Η ΠΕΙΘΩ	44
• Επίκληση στη λογική, επιχειρήματα και τεκμήρια	44
• Είδη συλλογισμών	49
• Επίκληση στο συναίσθημα	58
• Επίκληση στο ήθος του πομπού / του αντιπάλου	60
• Επίκληση στην αυθεντία	61
• Ασκήσεις - παραδείγματα	62
• Η πειθώ στη διαφήμιση	65
• Η πειθώ στον πολιτικό λόγο	67
• Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο	70

Β. Ερωτήσεις σχετικές με την οργάνωση/δομή του κειμένου (λόγου)	74
• Η παράγραφος	74
• Ασκήσεις	81
• Συνοχή	86
• Συνεκτικότητα	88
• Πλαγιότιτλος	89
• Το διάγραμμα ενός κειμένου	90
• Ο τίτλος	91
Γ. Ερωτήσεις για τον έλεγχο των γλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων (Πολυτροπικότητας) του κειμένου	92
• Χαρακτηρισμός γλώσσας	92
• Το ύφος	95
• Ενεργητική και παθητική φωνή	101
• Χρήση ρηματικών εγκλίσεων	103
• Επιλογή ρηματικού προσώπου	104
• Παρατακτική και υποτακτική σύνταξη	106
• Στίξη	106
• Ασύνδετο σχήμα	112
• Μακροπερίοδος και βραχυπερίοδος λόγος	113
• Ευθύς λόγος	113
• Λόγιες λέξεις	114
• Λαϊκές λέξεις	114
• Ειδικό λεξιλόγιο	114
• Συνώνυμα και αντώνυμα	115
• Ετυμολογία λέξεων	115
• Ομόρριζα	116
• Παράγωγα	116
• Αναφορικές προτάσεις	116
Γραμματειακά είδη κειμένων	117
• Το άρθρο	117
• Η επιφυλλίδα	117
• Το δοκίμιο	118
• Η επιστολή	119
• Ημερολόγιο	120
• Απομνημονεύματα	120
• Επιστημονικός λόγος	121

• Χρονογράφημα	121
• Πολυτροπικό κείμενο	122
– σκίτσο /γελοιογραφία	122
– διαφημιστικό κείμενο	123
– ερμηνευτική προσέγγιση πολυτροπικού κειμένου	124
Γ. ΘΕΜΑ ΤΡΙΤΟ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	127
Περίοδοι Λογοτεχνίας	127
Το δημοτικό τραγούδι	128
Α. Η ΓΛΩΣΣΑ	129
Λογοτεχνικές σχολές	129
Λογοτεχνικά ρεύματα	136
Εκφραστικά μέσα – σχήματα λόγου	146
Παραδοσιακή και νεότερη ποίηση	159
Στιχουργική και μετρική	161
Αφηγηματολογία	164
Αφηγηματικές τεχνικές	165
– Τύποι αφηγητή	165
– Αφηγηματικοί τρόποι	169
– Αφηγηματικός χρόνος	172
• Αφηγηματικές τεχνικές – Παράδειγμα	176
Β. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	179
1) Ερμηνευτικό σχόλιο	179
– (Ερώτημα/θέμα, ερμηνεία, κειμενικοί δείκτες, γλωσσικές επιλογές, στοιχεία συγκειμένου)	179
– Θεωρία και εφαρμογές	181
2) Ανάλυση χαρακτήρων	193
Δ. ΘΕΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Παραγωγή κειμένου	194
1) Το επικοινωνιακό πλαίσιο	194
2) Μεθοδολογία για την παραγωγή λόγου/κειμένου	199
• Τεχνική παραγωγής λόγου	199
– Τομείς αναφοράς	199
– Φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας	205
– Προτάσεις	206
– Πρόλογος – επίλογος	208

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ / ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Παιδεία

Διάγραμμα της έννοιας 211

Κριτήριο αξιολόγησης 1^ο

Κείμενο 1^ο: *Συνοχή, Αλληλεγγύη και Αποκλεισμός*. Bronislaw Geremek 219

Κείμενο 2^ο: *Πώς δεν ήθελα να σπουδάσω*. Κ. Βάρναλης 220

2. Εργασία-επάγγελμα

Διάγραμμα της έννοιας 224

Κριτήριο αξιολόγησης 2^ο

Κείμενο 1^ο: *Το νόημα της εργασίας*. Κ. Ιερειδής 233

Κείμενο 2^ο: *ΑΟΥΤΕΛ – ΑΟΥΤΟ ΕΛΕΚΤΡΙΚΑ*. Δ. Χατζής 235

3. Ανθρώπινα δικαιώματα, ρατσισμός, πρόσφυγες-μετανάστες, άτομα με ειδικές ανάγκες

Διάγραμμα της έννοιας 237

Κριτήριο αξιολόγησης 3^ο

Κείμενο 1^ο: *Με λόγια και με «θα» δε σώζονται τα παιδιά*. Γ. Μπουρδάρας 246

Κείμενο 2^ο: *Η πικρή γνωριμία με τον ρατσισμό*. Λ. Μπουσκάλια 248

4. Διαφήμιση

Διάγραμμα της έννοιας 252

Κριτήριο αξιολόγησης 4^ο

Κείμενο 1^ο: *Ψυχολογία και διαφήμιση*. Ν. Γεωργόπουλος 258

Κείμενο 2^ο: *Εικόνα: γελοιογραφία* 260

Κείμενο 3^ο: *Ανέξοδη διαφήμιση, ανύπαρκτης ευτυχίας*. Χ. Μαύρος 260

5. Ευρωπαϊκή Ένωση

Διάγραμμα της έννοιας 263

Κριτήριο αξιολόγησης 5^ο

Κείμενο 1^ο: *Τι Ευρώπη θέλουμε*; Π. Ιωακειμίδης 267

Κείμενο 2^ο: *Συνέντευξη με τον φιλόσοφο Γ. Χάμπερμας για τις εξελίξεις στην Ε.Ε.* ... 268

Κείμενο 3^ο: *Αναζητώντας την Ευρώπη*. Ι. Μπουραζοπούλου 269

6. Προπαγάνδα

Διάγραμμα της έννοιας 272

Κριτήριο αξιολόγησης 6^ο

Κείμενο 1^ο: *Οξφόρδη: Εργαλεία προπαγάνδας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης* 276

Κείμενο 2 ^ο : Απόσπασμα από το έργο του Όργουελ «1984»	278
7. Νόμοι-ποινές,θανατική ποινή	
Διάγραμμα της έννοιας	281
Κριτήριο αξιολόγησης 7 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : Θανατική ποινή: Η εσχάτη των ποινών. Ε. Χαμουργκά	286
Κείμενο 2 ^ο : Καλά εσύ σκοτώθηκες νωρίς. Χ. Μίσσιος	288
8. Επιστήμη	
Διάγραμμα της έννοιας	290
Κριτήριο αξιολόγησης 8 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : Επιστήμη και τεχνολογία: Υπηρεσία στην πρόοδο του ανθρώπου; Μ. Σκολιανός	295
Κείμενο 2 ^ο : Σονέτο – Στην Επιστήμη. Ε. Άλαν Πόε	297
9. Κοινωνικοποίηση / κοινωνική προσαρμογή, μαζοποίηση	
Διάγραμμα της έννοιας	299
Κριτήριο αξιολόγησης 9 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : «Μαζάνθρωπος» (ο αγελαίος άνθρωπος). Η. Γιαννακόπουλος	304
Κείμενο 2 ^ο : Οι πολυάνθρωποι οι πολιτείες. Γ. Γεραλής	306
10. Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση, τύπος)	
Διάγραμμα της έννοιας	308
Κριτήριο αξιολόγησης 10 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : Οι κατευθυνόμενες προτιμήσεις. Γ. Κουμάντος	316
Κείμενο 2 ^ο : Εικόνα: γελοιογραφία	318
Κείμενο 3 ^ο : [Δημοσιογράφοι και καναλάρχες]. Μ. Αντώνιος	319
11. Καταναλωτική κοινωνία	
Διάγραμμα της έννοιας	322
Κριτήριο αξιολόγησης 11 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : Black Friday: Η νεότερη ψευδαίσθηση της ευτυχίας. Α. Βελισσάριος	327
Κείμενο 2 ^ο : Μετάνοια. Π. Γκαρμύρης	329
12. Τεχνικός πολιτισμός	
Διάγραμμα της έννοιας	331
Κριτήριο αξιολόγησης 12 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : Τεχνολογική πρόοδος: Σκέψεις για τις συνέπειες. Γ. Βλαχάκης	337
Κείμενο 2 ^ο : Ίντερνετ και στρουθοκάμηλος. Γ. Σκαμπαρδώνης	338
Κείμενο 3 ^ο : Το άλλο μισό. Ά. Μανωλοπούλου	339

13. Παράδοση

Διάγραμμα της έννοιας 342

Κριτήριο αξιολόγησης 13^ο

Κείμενο 1^ο: *Παράδοση, μια διαχρονική αξία.* Ν. Γ. Ζυγογιάννης 347

Κείμενο 2^ο: *Στο δρόμο των αρωμάτων.* Μ. Σκαργιώτης 348

14. Τέχνη

Διάγραμμα της έννοιας 351

Κριτήριο αξιολόγησης 14^ο

Κείμενο 1^ο: *Αλλάζει η τέχνη τον κόσμο;* Δ. Παναγιωτάτος 356

Κείμενο 2^ο: *Εικόνα: πίνακας ζωγραφικής.* (Γκουέρνικα, Π. Πικάσο) 357

Κείμενο 3^ο: *Η Ποίηση.* Α. Δικταίος 357

15. Αθλητισμός

Διάγραμμα της έννοιας 359

Κριτήριο αξιολόγησης 15^ο

Κείμενο 1^ο: *Ζητούμενο πάντα η αθλητική παιδεία.*

N. Α. Κωνσταντόπουλος 364

Κείμενο 2^ο: *Η βία στα γήπεδα δεν αντιμετωπίζεται με λόγια.* Α. Τσιγκρής 365

Κείμενο 3^ο: *Η δερμάτινη μπάλα.* Γ. Η. Παππάς 366

16. Ελεύθερος χρόνος, ψυχαγωγία

Διάγραμμα της έννοιας 369

Κριτήριο αξιολόγησης 16^ο

Κείμενο 1^ο: *Αν νιώθετε ότι δεν έχετε ελεύθερο χρόνο, μάλλον φταίει η τεχνολογία.*

Γ. Σουλάκη 375

Κείμενο 2^ο: *Τα παλιά παιχνίδια.* Διαδικτυακό κείμενο, selides.Kastaniotis.com 377

17. Λαϊκισμός

Διάγραμμα της έννοιας 380

Κριτήριο αξιολόγησης 17^ο

Κείμενο 1^ο: *Ο λαϊκισμός στον 21^ο αιώνα.* Α. Χατζής 384

Κείμενο 2^ο: *Λαός και λαοπλάνοι.* Α. Λασκαράτος 386

18. Γενετική/κλωνοποίηση

Διάγραμμα της έννοιας 389

Κριτήριο αξιολόγησης 18^ο

Κείμενο 1^ο: *Η κλωνοποίηση 20 χρόνια μετά την Ντόλι.* Σ. Μανουσέλης 392

Κείμενο 2^ο: *Τι θα γνωρίζουν για μας τα αντίγραφα μας;* Κ. Δημουλά 394

19. Πληροφορική/διαδίκτυο

Διάγραμμα της έννοιας	397
Κριτήριο αξιολόγησης 19 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>ΜΜΕ και το διαδίκτυο</i> . Β. Πακουμής	403
Κείμενο 2 ^ο : <i>Το διαδίκτυο</i> . Ουμπέρτο Έκο	404
Κείμενο 3 ^ο : <i>Πώς θα ζήσω με το διαδίκτυο</i> ; Μ. Βαφόπουλος	405

20. Οικογένεια

Διάγραμμα της έννοιας	408
Κριτήριο αξιολόγησης 20 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Οικογενειακές αξίες</i> . Κ. Βλοντάκη	413
Κείμενο 2 ^ο : <i>Ο οβολός</i> . Η. Χ. Παπαδημητρακόπουλος	414

21. Ισοτιμία των δύο φύλων

Διάγραμμα της έννοιας	417
Κριτήριο αξιολόγησης 21 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Ισότητα των φύλων: η αδράνεια και το κόστος της σιωπής</i> . Εφημ. Καθημερινή	420
Κείμενο 2 ^ο : <i>Γυναικά</i> . Τ. Νικηφόρου	421

22. Γλώσσα

Διάγραμμα της έννοιας	424
Κριτήριο αξιολόγησης 22 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Η έννοια της «κακοποίησης» της γλώσσας</i> . Γ. Μπαμπινιώτης	429
Κείμενο 2 ^ο : <i>Ο αγρός των λέξεων</i> . Ν. Βρεττάκος	430
Κείμενο 3 ^ο : <i>Εικόνα: γελοιογραφία</i>	430

23. Ανθρωπισμός

Διάγραμμα της έννοιας	432
Κριτήριο αξιολόγησης 23 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Το ανθρωπιστικό ιδανικό</i> . Α. Δελμούζος	435
Κείμενο 2 ^ο : <i>Μονάχα ένα τραγούδι</i> . Μελλισάνθη	437

24. Πατριωτισμός-εθνικισμός

Διάγραμμα της έννοιας	440
Κριτήριο αξιολόγησης 24 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Τι είναι ο εθνικισμός</i> . Α. Nowrasteh	445
Κείμενο 2 ^ο : <i>Έτσι ήτανε</i> . Γ. Βλαχογιάννης	447

25. Ειρήνη-πόλεμος

Διάγραμμα της έννοιας 450

Κριτήριο αξιολόγησης 25^ο

Κείμενο 1^ο: *Πόλεμος και ειρήνη*. Σ. Καργάκος 453

Κείμενο 2^ο: *Ιστορία ενός αιχμαλώτου*. Σ. Δούκας 455

26. Μεσσιανισμός

Διάγραμμα της έννοιας 458

Κριτήριο αξιολόγησης 26^ο

Κείμενο 1^ο: *Μεσσιανισμός*. «Κοινωνικός τομογράφος» (διαδίκτυο) 461

Κείμενο 2^ο: *Πολιτευτής*. Στίχοι τραγουδιού του Δ. Σαββόπουλου 463

27. Φυσικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής

Διάγραμμα της έννοιας 465

Κριτήριο αξιολόγησης 27^ο

Κείμενο 1^ο: *Βιώσιμη ανάπτυξη*. Διαδικτυακό (www.kemel.gr) 471

Κείμενο 2^ο: *Λεμονοδάσος*. Κ. Πολίτης 472

Κείμενο 3^ο (πολυτροπικό): *Εικόνα: Αφίσα* 473

28. Πνευματικός άνθρωπος

Διάγραμμα της έννοιας 476

Κριτήριο αξιολόγησης 28^ο

Κείμενο 1^ο: *Τοπίο στην ομίχλη*. Ν. Βαγενάς 480

Κείμενο 2^ο: *Το περιθώριο '68-'69*. Μ. Αναγνωστάκης 482

Κείμενο 3^ο: «*Σύνθεση και αποσύνθεση*», *Αγωνιστές και Πνευματικοί άνθρωποι*.
Ν. Καζαντζάκης 482

29. Δημοκρατία-διάλογος

Διάγραμμα της έννοιας 485

Κριτήριο αξιολόγησης 29^ο

Κείμενο 1^ο: *Πλουραλισμός και δημοκρατία*. Μ. Γκίβαλος 493

Κείμενο 2^ο: *Κοινωνικό συμβόλαιο*. Ζ. Ζ. Ρουσώ 494

Κείμενο 3^ο: *Απολογία νομοταγούς*. Μ. Αναγνωστάκης 495

30. Ελευθερία

Διάγραμμα της έννοιας 497

Κριτήριο αξιολόγησης 30^ο

Κείμενο 1^ο: *Μορφές της ελευθερίας*. Ε. Παπανούτσος 500

Κείμενο 2^ο: *Ελευθερία*. Γ. Ρίτσος 502

31. Βία και εγκληματικότητα

Διάγραμμα της έννοιας	504
Κριτήριο αξιολόγησης 31 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Οι ανήλικοι παραβάτες μπορούν να ονειρεύονται</i> ; Φ. Α. Μηλιώνη	509
Κείμενο 2 ^ο : <i>Οι Άθλιοι</i> . Β. Ουγκώ	510

32. Σχολικός εκφοβισμός / εφηβική βία (bullying)

Διάγραμμα της έννοιας	513
Κριτήριο αξιολόγησης 32 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Σχολικός εκφοβισμός</i> . Α. Καππάτου	516
Κείμενο 2 ^ο : <i>Τα παρατσούκλια</i> . Γ. Ιωάννου	518
Κείμενο 3 ^ο : <i>Εικόνα: Αφίσα</i>	519

33. Τουρισμός, εναλλακτικές μορφές του

Διάγραμμα της έννοιας	522
Κριτήριο αξιολόγησης 33 ^ο	
Κείμενο 1 ^ο : <i>Ακαταπρόλητος τουρίστας</i> . Σ. Μανουσέλης	526
Κείμενο 2 ^ο : <i>Τα Νησιά της Ελλάδας</i> . Lord Byron	527
Κείμενο 3 ^ο : <i>Εικόνα: Φωτογραφία</i>	528

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Απαντήσεις των ασκήσεων

1. Τεκμήρια	533
2. Είδη συλλογισμών	533
3. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου	533
4. Τρόποι και μέσα πειθούς	533
5. Τρόποι και μέσα πειθούς - Ασκήσεις επανάληψης	534
6. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφων	534
7. Δομικά μέρη παραγράφων	535
8. Συνοχή	535

Απαντήσεις των κριτηρίων αξιολόγησης

1. Παιδεία	536
2. Εργασία-επάγγελμα	539

3. Ανθρώπινα δικαιώματα	541
4. Διαφήμιση	544
5. Ευρωπαϊκή Ένωση	547
6. Προπαγάνδα	550
7. Νόμοι - ποινές, θανατική ποινή	552
8. Επιστήμη	554
9. Κοινωνικοποίηση / κοινωνική προσαρμογή, μαζοποίηση	556
10. Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση, τύπος)	559
11. Καταναλωτική κοινωνία	561
12. Τεχνικός πολιτισμός	564
13. Παράδοση	566
14. Τέχνη	569
15. Αθλητισμός	571
16. Ελεύθερος χρόνος, ψυχαγωγία	573
17. Λαϊκισμός	576
18. Γενετική/κλωνοποίηση	578
19. Πληροφορική/διαδίκτυο	580
20. Οικογένεια	583
21. Ισοτιμία των δύο φύλων	585
22. Γλώσσα	587
23. Ανθρωπισμός	590
24. Πατριωτισμός-εθνικισμός	593
25. Ειρήνη-πόλεμος	595
26. Μεσσιανισμός	597
27. Φυσικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής	600
28. Πνευματικός άνθρωπος	602
29. Δημοκρατία-διάλογος	604
30. Ελευθερία	606
31. Βία και εγκληματικότητα	608
32. Σχολικός εκφοβισμός / εφηβική βία (bullying)	610
33. Τουρισμός, εναλλακτικές μορφές του	612
Βιβλιογραφία	615

Εισαγωγή

Τρόπος αξιολόγησης μαθητών/-τριών στις πανελλαδικές εξετάσεις στο μάθημα των Νέων Ελληνικών ημερήσιου και εσπερινού ΓΕΛ

Στο μάθημα των Νέων Ελληνικών (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία) οι μαθητές και οι μαθήτριες αξιολογούνται σε **ενιαία τρίωρη εξέταση** στην κατανόηση και παραγωγή λόγου.

Δίνονται στις μαθήτριες και τους μαθητές **δύο ή τρία μη διδαγμένα** κείμενα, συνολικής **έκτασης έως τρεις σελίδες**, ένα εκ των οποίων είναι λογοτεχνικό, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο)· τα υπόλοιπα κείμενα –μη λογοτεχνικά– μπορεί να είναι σε ολοκληρωμένη, ελαφρώς διασκευασμένη ή αποσπασματική μορφή: δημοσιογραφικά άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, αφίσες με λεζάντα, πληροφοριακά κείμενα με εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα κ.ά.), **διαφορετικά μεταξύ τους** ως προς το κειμενικό είδος, ώστε να αποτιμάται η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών και μαθητριών σε ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα αυτά μπορεί να συνοδεύονται από σύντομο εισαγωγικό σημείωμα χωρίς ερμηνευτικά σχόλια.

Για τα κείμενα αυτά τίθενται **τέσσερα συνολικά θέματα** μέσω των οποίων αποτιμάται η ικανότητα των μαθητών/τριών να κατανοούν το **περιεχόμενο** των κειμένων, να **ερμηνεύουν** και να **αξιολογούν** στάσεις, αξίες, ιδέες κ.ά. βασιζόμενοι/ες σε στοιχεία των κειμένων, καθώς επίσης να **παράγουν ερμηνευτικό και κριτικό λόγο**. Τα θέματα αυτά προτείνεται να είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας και να τίθενται **περιορισμοί** στην **έκταση των απαντήσεων** (όπου χρειάζεται). Το νοηματικό περιεχόμενο των μη λογοτεχνικών κειμένων **πρέπει να είναι συναφές με κάποιον ή κάποιους** από τους **θεματικούς άξονες** που **προσδιορίζονται** στο **Πρόγραμμα Σπουδών** για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Τα κείμενα συνοδεύονται από τα εξής θέματα:

Το **πρώτο θέμα** σχετίζεται με **τα μη λογοτεχνικά** κείμενα και αφορά

- στη **συνοπτική νοηματική απόδοση** από τους μαθητές και τις μαθήτριες μέρους ενός κειμένου ή
 - τη **συνοπτική απόδοση** των **απόψεων** που διατυπώνονται σε ένα κείμενο για κάποιο ζήτημα.
- Το **πρώτο θέμα** βαθμολογείται με **15 μονάδες**.

Το **δεύτερο θέμα** σχετίζεται με **τα μη λογοτεχνικά** κείμενα και αναλύεται σε **τρία ερωτήματα**, διαφορετικά μεταξύ τους, με δυνατότητα κάποιο/κάποια από αυτά να είναι **κλειστού** τύπου (Σ-Λ) και με **ενδεχόμενη αιτιολόγηση** της **απάντησης**. Ένα από αυτά **μπορεί** να διαιρείται σε δύο **υποερωτήματα**.

Τα ερωτήματα σχετίζονται με:

- α) την **αξιοποίηση** του **πλαισίου** των κειμένων (κοινωνικού, ιστορικού, πολιτιστικού, του χώρου και του χρόνου), με σκοπό την **κατανόηση** των **λόγων** και των ενεργειών των υποκειμένων (ατομικών και συλλογικών), που αναφέρονται στα κείμενα, και των σχέσεων μεταξύ τους,
 - β) τον **εντοπισμό** και την **ερμηνευτική προσέγγιση σκοπών, στάσεων**, βασικών θέσεων και προθέσεων του συντάκτη/συντακτών των κειμένων, καθώς και την **τεκμηρίωση** της βασικής **ιδέας** του κειμένου,
 - γ) την **αξιολόγηση** της **συνάφειας** ή **αποδεικτικής αξίας** ιδεών, επιχειρημάτων, τίτλων, υπότιτλων, εικόνων κ.ά. με μια θέση, άποψη ή ζήτημα που θέτει το κείμενο και της αποδεικτικής τους αξίας.
 - δ) τον **εντοπισμό** και τη συσχέτιση συγκεκριμένων **κειμενικών δεικτών** που οργανώνουν το κείμενο ως σημασιοδοτημένη κατασκευή. Δηλαδή, οι μαθητές/τριες να εντοπίζουν μέσα στο κείμενο **δείκτες** (π.χ. λεξιλόγιο, ρηματικά πρόσωπα, στίξη, εκφραστικά μέσα, τρόπους σύνταξης, κ.ά.) και να αναγνωρίζουν τη λειτουργία τους στο κείμενο.
 - ε) την αναγνώριση και την ερμηνευτική προσέγγιση **του τρόπου σύνδεσης και οργάνωσης ιδεών**, προτάσεων, **παραγράφων** ή διαφόρων σημειωτικών τρόπων* σε ένα κείμενο, αφού λάβουν οι μαθητές και οι μαθήτριες υπόψη το επικοινωνιακό πλαίσιο και τα κοινωνικά συμφραζόμενα.
 - στ) τη **σύγκριση** των μη λογοτεχνικών κειμένων ως προς τις θέσεις, τον **τρόπο προσέγγισης του θέματος**, την πειστικότητα, την αποτελεσματική μετάδοση του νοήματος κ.ά.
- Το **δεύτερο θέμα** βαθμολογείται με **40 μονάδες**, που επιμερίζονται σε κάθε ερώτημα ανάλογα με τη βαρύτητά του (π.χ. 15+15+10). Τα υποερωτήματα, επίσης, βαθμολογούνται ανάλογα με τη βαρύτητά τους.

Το **τρίτο θέμα** σχετίζεται με το λογοτεχνικό κείμενο και αφορά την **παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου**^{**}, με το οποίο επιδιώκεται οι μαθητές/τριες, αφενός να **αναπτύσσουν κρίσιμα θέματα** – ερωτήματα που πραγματεύεται το λογοτεχνικό κείμενο, αξιοποιώντας συνδυαστικά κειμενικούς δείκτες^{***} ή και στοιχεία συγκεκριμένου,**** αφετέρου να τοποθετούνται/ανταποκρίνονται στα θέματα/ερωτήματα αυτά, **τεκμηριώνοντας τις προσωπικές τους θέσεις**. Η προβλεπόμενη έκταση της απάντησης μπορεί να κυμαίνεται από **100-200 λέξεις**.

► Το **τρίτο θέμα** βαθμολογείται με **15 μονάδες**.

Το **τέταρτο θέμα** σχετίζεται με τα μη λογοτεχνικά κείμενα αφορά στη **γραφτή παραγωγή** κριτικού λόγου, **300 έως 400 λέξεις** (ανάλογα με τη βαρύτητα του θέματος), το οποίο ανταποκρίνεται σε **συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο** (σκοπό, πομπό, αποδέκτες, κειμενικό είδος) και ζητεί από τους μαθητές/τριες την ανάπτυξη τεκμηριωμένης προσωπικής γνώμης, τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με προβλήματα, θέσεις, στάσεις, στερεότυπα, προκαταλήψεις κ.ά. που θέτει το κείμενο / θέτουν τα κείμενα αναφοράς.

► Το **τέταρτο θέμα** βαθμολογείται με **30 μονάδες**.

Αποσαφήνιση όρων

* **Οι σημειωτικοί τρόποι** που μπορεί να συνδυάζονται σε ένα κείμενο είναι: ο γραπτός λόγος, ο προφορικός, η εικόνα, η φωτογραφία, το σχέδιο, το σχεδιάγραμμα, το χρώμα, η γραμματοσειρά, η κινούμενη εικόνα, η μουσική, ο ήχος, ο ρυθμός, οι χειρονομίες.

** **Ερμηνευτικό σχόλιο**: βλ. σελ. 179.

*** **Κειμενικοί δείκτες**: βλ. σελ. 180.

**** **Συγκείμενο**: βλ. σελ. 181.

Γλωσσικές επιλογές / Εκφραστικά μέσα: βλ. σελ. 180.

*Θεωρία
Νεοελληνικής Γλώσσας*

Στην ενιαία εξέταση το **πρώτο θέμα** σχετίζεται με τα **μη λογοτεχνικά** κείμενα και ζητούμενο είναι:

- Α.** η **συνοπτική νοηματική απόδοση** από τους μαθητές και τις μαθήτριες **μέρους** ενός κειμένου ή
- Β.** η **συνοπτική απόδοση** των **απόψεων** που διατυπώνονται σε ένα κείμενο για κάποιο ζήτημα.

Θεωρία και εφαρμογές

Παράδειγμα (κείμενο 1)

Παιδιά δολοφόνοι

Φωτεινή Τσαλίκολου, καθηγ. Ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, εφημ. *Τα Νέα*

Από το όχι και τόσο μακρινό τελικό σχολείο του Τζάνσμπορο στην Αμερική, δύο μικρά παιδιά έσπειραν σε όλη την υφήλιο τον τρόμο και τον αποτροπισμό. Τα παιδιά δολοφόνοι χτύπησαν για μια ακόμη φορά σκορπώντας τον θάνατο σε τέσσερις συμμαθητές και τη νεαρή δασκάλα τους.

Στον ορίζοντα και πάλι απλώθηκε το εναγώνιο ερώτημα «γιατί», «τι φταίει» και αμέσως μετά το άλλο ερώτημα «*Και τώρα τι γίνεται;. Πώς θα αποτραπούν παρόμοια κρούσματα;*». Στο πρώτο ερώτημα μετά προθυμίας σπεύδουν να απαντήσουν οι επαγγελματίες ερμηνολόγοι που πληθαίνουν ημέρα την ημέρα. Ο καθένας δικαιούται να έχει και τη δική του απάντηση. Εκείνο που, καθώς φαίνεται, δεν αντέχεται, είναι η σιωπή. Αν αφεθείς στα λόγια του Σαίξπηρ, «τα υπόλοιπα είναι σιωπή», χάθηκες. Υποκύπτεις στον τρόπο, στην αγωνία της αβεβαιότητας. Όχι, δεν είναι για τις μέρες μας αυτό το βάσανο. Πρέπει οπωσδήποτε να υπάρξει ένα «διότι».

Έτσι λοιπόν, ειπώθηκε πως «*φταίει η τηλεόραση*». Η άφθονη βία που απλόχερα μας προσφέρει η μικρή οθόνη. Η βία φέρνει βία. «*Περιοιχοίχομαι από τη βία. Πατάω το μαγικό κουμπί, κάνω ζάπινγκ και το αίμα είναι εκεί, σταθερά παρόν, αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής, καθημερινό θέαμα στα όχι πλέον έκθαμβά μάτια μου. Με ευκολία, η ευκολία της βίας στην τηλεόραση κάποια στιγμή δραπετεύει από το ψυχρό γυαλί και εισέρχεται μέσα μου*». Ειπώθηκε πως φταίνε τα όπλα που είχανε οι γονείς στο σπίτι, αφού ήσαν μανιώδεις κυνηγοί, πηγαίνοντας συχνά με τα παιδιά τους στο κυνήγι. «Το όπλο είναι παντού γύρω μου, κάποια στιγμή το αρπάζω και το χρησιμοποιώ».

Λόγοι, λόγοι, λόγοι, λόγοι για να θέλεις να σκοτώσεις, να γίνεις φορέας μιας ολικής καταστροφής. Λόγοι για να γίνει η παιδική εγκληματικότητα θέμα και αυτή του συρμού. Αγαπημένο πεδίο επαναλαμβανόμενων αναλύσεων. Χθες ήταν τα παιδιά από την Αμερική, σήμερα μόλις ένας ακόμη νέος δεκαεξάχρονος δολοφόνος έκανε την εμφάνισή του στον τόπο μας. Η ερμηνεία θα εστιαστεί και εδώ σε αντίστοιχες γνώριμες πλέον θεματικές.

Και όμως κάτι δεν πάει σε όλα αυτά τα γιατί και τα διότι. Κάτι μένει απέξω. Πώς να προστατεύει το κοινό από τα παιδιά δολοφόνους; Πώς να προστατεύσεις τα παιδιά δολοφόνους από τον εαυτό τους; Εύλογα διερωτάσαι, γιατί δεν είναι περισσότερα, απείρως περισσότερα τα κρούσματα;

Και αν υποθέσουμε ότι οι λόγοι πράγματι έχουν να κάνουν με ό, τι ειπώθηκε ή πρόκειται να ειπωθεί, τότε πώς να κάνεις ώστε η τηλεόραση να μειώσει τη βία; Πώς να κάνεις ώστε ο τηλεθεατής να μην αρέσκεται στο θέαμα της αιμοσταγούς βίας; Πώς να αποσύρεις τα όπλα από τα φιλήσυχια σπίτια των αμερικανικών και ελληνικών οικογενειών;

Μάλλον τίποτα από όλα αυτά δε γίνεται να γίνει. Η βία θα συνεχίσει να κατοικεί στη μικρή οθόνη, οι γονείς θα συνεχίσουν να έχουν σπίτι τους όπλα, όπλα για διασκέδαση, όπλα για спор, όπλα για προστασία.

Τίποτα, λοιπόν, δεν γίνεται; Τίποτα; Στο έλεος των παιδιών δολοφόνων;

Όχι, αν μεριμνήσουμε για μια «μέριμνα εαυτού». Όλοι μαζί και ο καθένας χωριστά. Και αυτό σημαίνει να βρει ο καθένας έναν βασικό λόγο για να μην καταστρέψει, έναν βασικό λόγο για να μην καταστραφεί. Ένα βασικό λόγο που έχει να κάνει με μια επιθυμία ζωής. Με άλλα λόγια, η επιθυμία ζωής είναι εκείνη, και μόνον εκείνη, που θα προστατεύσει τον ίδιο τον νέο, αλλά και την κοινωνία από την καταστροφικότητά του. Μια επιθυμία ζωής που εκπορεύεται από «μέσα», αλλά εμπνέεται και αναπτύσσεται από το «έξω».

Μια επιθυμία ζωής. Να είναι αυτή, άραγε, το μυστικό όλων των χρεοκοπημένων σήμερα αντιεγκληματικών πολιτικών; Επιθυμία ζωής, το μεγάλο διακύβευμα των ημερών μας.

A) Συνοπτική νοηματική απόδοση μέρους ενός κειμένου

Το κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου μέρους (έκτασης δύο ή τριών παραγράφων/ενός αποσπάσματος) θα είναι, εύλογα, η θεματική/νοηματική τους ενότητα (δηλαδή: λόγοι-αίτια ενός κοινωνικού φαινομένου, συνέπειες, προτάσεις, επιχειρήματα, η ανασκευή μιας άποψης κ.ά.π.) ή η συνεκτικότητά τους (νοηματική συνάφεια). Πρόκειται για μια άσκηση πύκνωσης μέρους του κειμένου.

Συνήθεις διατυπώσεις ζητούμενης περίληψης

- Να αποδώσετε περιληπτικά (ή συνοπτικά) το περιεχόμενο των τριών τελευταίων παραγράφων του κειμένου 1. (60-70 λέξεις)

- Να αποδώσετε συνοπτικά το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου «...»

Η σύνταξη της περίληψης

- Η σύνθεσή της μπορεί να γίνει με αναφορά στο κείμενο ή στον συντάκτη του
 - Το κείμενο (ή το απόσπασμα του κειμένου) αναφέρεται (αναλύει κ.ά.)
 - Ο συντάκτης του κειμένου (ή π.χ. ο Ε. Παπανούτσος) αναφέρει, παρουσιάζει, διερευνά ...

Εφαρμογή στο κείμενο 1

Να αποδώσετε συνοπτικά (σε 50-60 λέξεις) το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του κειμένου.

Το απόσπασμα του κειμένου αναφέρεται στη δολοφονία της δασκάλας και τεσσάρων μαθητών τους από δύο συμμαθητές τους στο σχολείο του Τζάνζμπορο στην Αμερική. Μετά τη δολοφονία όλοι αναζήτησαν, ως συνήθως, τις αιτίες του επαναλαμβανόμενου φαινομένου και προβληματίστηκαν για τους τρόπους αντιμετώπισής του. Οι περισσότεροι απέδωσαν την αιτιολογία του στα πρότυπα βί-ας που υπερπροβάλλει η τηλεόραση αλλά και στην οπλοφορία που παρατηρείται σε πολλές οικογένειες στην Αμερική.

Β) Συνοπτική (περιληπτική) απόδοση των απόψεων που διατυπώνονται σε ένα κείμενο για κάποιο ζήτημα

Το συγκεκριμένο θέμα, μπορεί να αυτονομείται νοηματικά από το υπόλοιπο κείμενο, συνιστώντας μια ενότητά του ή (σπανιότερα) μπορεί να εμπεριέχεται σε διάφορα σημεία του. Τέτοια ζητούμενα μπορεί να είναι η θέση του συγγραφέα για ένα ειδικό θέμα, όπως τα αίτια, τις συνέπειες, τις προτάσεις αντιμετώπισης ενός προβλήματος, η επιχειρηματολογία του κ.ά.π.

- Αν το ζητούμενο εμπεριέχεται σε συνεχόμενες παραγράφους, γράφουμε τους πλαγιότιτλους και στη συνέχεια αξιοποιούμε λέξεις ή εκφράσεις συνοχής για τη σύνθεση της περίληψης.
- Αν βρίσκεται σε διάφορα σημεία του κειμένου το επισημαίνουμε, απαντώντας ουσιαστικά σε μια άσκηση κατανόησης του περιεχομένου του.

Συνήθεις διατυπώσεις ζητούμενης (εστιασμένης) περίληψης

- Να αποδώσετε συνοπτικά (ή περιληπτικά) τις απόψεις του αρθρογράφου για τις συνέπειες του καταναλωτισμού σε 50-60 λέξεις.
- Να αποδώσετε συνοπτικά σε 50-60 λέξεις το πρόβλημα που επισημαίνει ο αρθρογράφος στην αρχή του κειμένου και τις προτάσεις αντιμετώπισής του στην τελευταία παράγραφο.

- Σε ένα περιληπτικό κείμενο (60-70 λέξεων) να επισημάνετε τη θέση του συγγραφέα και τα επιχειρήματα με τα οποία τη στηρίζει.
- Πώς συνδέεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του άρθρου; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων, παρουσιάζοντας περιληπτικά τις ιδέες του κειμένου που δικαιολογούν τον συγκεκριμένο τίτλο.
- Ο συγγραφέας θέτει στην αρχή του κειμένου ερωτήματα για τον σκοπό της τέχνης. Να αποδώσετε περιληπτικά σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων την απάντηση που δίνει.

Η σύνταξη της περίληψης

Εναρκτήριες εκφράσεις

- ▶ Ο συγγραφέας του κειμένου (ή π.χ. Ο Ε. Παπανούτσος) αναλύει, διερευνά, υποστηρίζει, θεωρεί...
- ▶ Σύμφωνα με τον συντάκτη (συγγραφέα/αρθρογράφο, δοκιμιογράφο κ.ά.π.) του κειμένου...
- ▶ Κατά τον συντάκτη του κειμένου... κ.ά.π.

Π.χ. Αν το ζητούμενο ήταν τα **αίτια** της **οικολογικής κρίσης** σε **περιληπτική απόδοση**:

Ο **αρθρογράφος αναλύει τα αίτια** της οικολογικής κρίσης στην εποχή μας. Θεωρεί πως η αναπτυξιακή αντίληψη πολλών κρατών δε λαμβάνει υπόψη τις οικολογικές παραμέτρους μιας επένδυσης με συνέπεια την υπέρμετρη, συχνά, επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος. Επισημαίνει, **ακόμη**, την ευθύνη του εκπαιδευτικού θεσμού που δεν καλλιεργεί την ευαισθησία του πολίτη για περιβαλλοντικά ζητήματα και αναφέρει, **τέλος**, τις επιπτώσεις της αξιοποίησης της πυρηνικής ενέργειας για στρατιωτικούς σκοπούς.

Εφαρμογή στο κείμενο 1

Να αποδώσετε περιληπτικά τη θέση της αρθρογράφου του κειμένου 1 για την αντιμετώπιση της νεανικής/σχολικής βίας

Η **αρθρογράφος θεωρεί** πως το επαναλαμβανόμενο φαινόμενο της βίαιης και εγκληματικής συμπεριφοράς των παιδιών στον σχολικό χώρο δεν ερμηνεύεται ορθά. Δεν μπορεί να αποδίδεται αποκλειστικά, όπως συνήθως συμβαίνει, στα προβαλλόμενα από την τηλεόραση πρότυπα βίας ούτε και στην οπλοφορία πολλών οικογενειών. Το κυριότερο είναι η έλλειψη, από το σύνολο της κοινωνίας αλλά και από τους νέους σήμερα, ενός νοήματος ζωής.

Θεματικές ενότητες

Κριτήρια αξιολόγησης

Διάγραμμα της έννοιας

❖ Ορισμός

- ❖ **Παιδεία** είναι το σύνολο των διαδικασιών με τις οποίες επιτυγχάνεται η πνευματική, κοινωνική και ηθική ολοκλήρωση του ατόμου και η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας.
- ❖ **Φορείς/παράγοντες της παιδείας:** οικογένεια, εκπαίδευση, ΜΜΕ, παράδοση, μορφές γνήσιας ψυχαγωγίας (βιβλίο, θέατρο, κινηματογράφος, πολιτιστικές δραστηριότητες κλπ.)
- ❖ **Εκπαίδευση** είναι θεσμός της πολιτείας που με συγκεκριμένη δομή, κατευθύνσεις/προσανατολισμούς και επιλεγμένα μέσα στοχεύει στην παροχή γνώσεων και εφοδίων και στη διαμόρφωση ολόπλευρα αναπτυγμένων προσωπικοτήτων.

❖ Η σημασία της παιδείας (ως θεσμού)

- 1) Συμβάλλει στην **πνευματική καλλιέργεια** του ατόμου
 - αναπτύσσει τις πνευματικές δυνάμεις / νοητικές λειτουργίες (κρίση, αντίληψη, διορατικότητα, φαντασία, επινοητικότητα κ.ά.),
 - απαλλάσσει τη σκέψη από εξωλογικά στοιχεία (προλήψεις, δεισιδαιμονίες) με την ανάπτυξη του ορθολογισμού, από τον δογματισμό, την ιδεολογία με την πολυπρισματική προσέγγιση των πραγμάτων,
 - διευρύνει τους γνωστικούς και πνευματικούς ορίζοντες.
- 2) Συνιστά σημαντικό παράγοντα **ομαλής κοινωνικοποίησης**
 - καλλιεργεί τις κοινωνικές αρετές (συλλογικότητα, συνεργατικότητα, πνεύμα διαλόγου κ.ά.) και απομακρύνει απ' την εγωκεντρική οπτική των πραγμάτων,
 - αναδεικνύει την αξία της κοινωνικότητας και την ανάγκη συμμετοχής στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

3) Διαμορφώνει την **πολιτική συνείδηση**

- απαλλάσσει από τον δογματισμό, την άκριτη προσήλωση σε κομματικές αντιλήψεις, την ιδεολογική μισαλλοδοξία, τον φανατισμό και διαμορφώνει ανώτερη πολιτική δεοντολογία με σεβασμό στις δημοκρατικές αξίες,
- δημιουργεί συνειδητούς πολίτες που αντιστέκονται στη δημαγωγία και τον λαϊκισμό και αναπτύσσουν πνεύμα συμμετοχής στα πολιτικά δρώμενα.

4) Συμβάλλει στην **ηθική βελτίωση** του ανθρώπου

- καλλιεργεί τις ηθικές αρετές (αγάπη, δικαιοσύνη, ανιδιοτέλεια, αλληλοσεβασμό, αλληλεγγύη κ.ά.),
- αποδεσμεύει από ηθικά ελεγχόμενες εξαρτήσεις με την ενίσχυση των ηθικών του αντιστάσεων και την προσήλωση σε αξίες και αρχές.

5) Συντελεί στην **ψυχολογική ισορροπία** του ατόμου

- απαλλάσσει από τη δουλική εξάρτηση των συμπλεγμάτων, των παράλογων φοβιών και ενισχύει την αυτοπεποίθηση,
- ευνοεί τη φιλοσοφική θεώρηση της ζωής αναφορικά με την αξία ή απαξία των πραγμάτων,
- το άτομο με την κατάκτηση της αυτογνωσίας προσδιορίζει την εφικτότητα των στόχων και με τη διαπίστωση της αξίας του μέτρου απομακρύνεται από ανεδαφικές επιδιώξεις που επιβαρύνουν τον ψυχισμό του με άγχος.

6) Διαμορφώνει τον **ιδεολογικό κόσμο** του ανθρώπου

- καλλιεργεί την πίστη σε υψηλές αξίες της ζωής (ισότητα, ελευθερία, δικαιοσύνη κ.ά.),
- αναπτύσσει μια κοσμοαντίληψη / βιοθεωρία με ιδεολογικούς προσανατολισμούς απαλλαγμένους από τη ματαιοδοξία, τους καιροσκοπικούς συμβιβασμούς, την έκπτωση των αξιών και τις μισάνθρωπες αντιλήψεις.

7) Επιβοηθεί στην **ορθή επαγγελματική επιλογή**

- αναδεικνύει τις ιδιαίτερες κλίσεις και δεξιότητες,
- συμβάλλει στην ορθή επιλογή επαγγέλματος με την κατάκτηση της αυτογνωσίας και τον εξορθολογισμό των κριτηρίων του,
- καθιστά το άτομο μια δημιουργική και παραγωγική μονάδα και το εντάσσει στον οικονομικό μηχανισμό, αφού το εξοπλίζει με αξιοποιήσιμες γνώσεις.

8) Καλλιεργεί την **αισθητική**

Με την αναβάθμιση του αισθητικού κριτηρίου το άτομο:

- αποτιμά την καλλιτεχνική αξία ενός έργου,
- διακρίνει τη γνήσια από τη νόθη μορφή ψυχαγωγίας, την ποιοτική δημιουργία απ' την υποκουλτούρα της εμπορευματοποιημένης τέχνης.

9) Διαμορφώνει την **εθνική συνείδηση**

- οριοθετεί σωστά τις έννοιες του εθνισμού και του εθνικισμού.
- οι πολίτες συνειδητοποιούν τη εθνική ταυτότητα με τη γνώση της παράδοσης και την κατάκτηση της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας.

10) Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην **ειρηνική συνύπαρξη των λαών**

- απαλλάσσει από τις ρατσιστικές αντιλήψεις και τις προκαταλήψεις,
- αναπτύσσει την οικουμενική συνείδηση και προωθεί τη συνεργασία, τον διάλογο και τη συναντίληψη στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων.

❖ **Αρνητικά της εκπαίδευσης στη χώρα μας**

1) **Η ανεπαρκής υλικοτεχνική υποδομή** (η ανεπάρκεια εποπτικών μέσων/οργάνων και εξοπλισμένων εργαστηρίων, χώρων μελέτης και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, λειτουργικών και αισθητικά άρτιων κτιριακών εγκαταστάσεων, αθλητικών εγκαταστάσεων κ.λπ.) που έχει ως συνέπειες:

- τη θεωρητική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων, η οποία καθιστά δυσχερή την εμπέδωσή τους στη συνείδηση των μαθητών,
- την πληκτική και ανούσια παρουσίασή τους κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

2) **Η αναντιστοιχία της εκπαίδευσης με τις κοινωνικο-οικονομικές ανάγκες της χώρας μας.** Στον γενικότερο εκπαιδευτικό σχεδιασμό δε λαμβάνονται υπόψη:

- οι παραγωγικές και αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες της χώρας,
- οι υπάρχουσες δυνατότητες δημιουργικής αξιοποίησης των νέων επιστημόνων,
- η θέση της χώρας στα πεδία του ευρύτερου διεθνούς οικονομικού και τεχνολογικού ανταγωνισμού.

3) **Ελλιπής, μη ουσιαστικός ο επαγγελματικός προσανατολισμός,** που δεν αναδεικνύει τις ιδιαίτερες κλίσεις και δυνατότητες των νέων, με συνέπειες:

- τη μη παραγωγική αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού,
- την παραγωγή υπερπληθώρας επιστημόνων, που δημιουργεί ένα μεγάλο αριθμό ανέργων των οποίων οι τίτλοι έχουν καταστεί αμφίβολης ή υποβαθμισμένης επαγγελματικής αξίας.

4) Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να παρακολουθήσει και να αφομοιώσει την έκρηξη των γνώσεων στην εποχή της υψηλής τεχνολογίας και της ραγδαίας επιστημονικής εξέλιξης. Εξάλλου, η γνώση που παρέχει, παρουσιάζει προβλήματα:

α) ως περιεχόμενο

- θεωρείται αναχρονιστική και, ως ένα βαθμό, παρωχημένη,
- δεν είναι, σε πολλά σημεία, εναρμονισμένη με τις σύγχρονες εξελίξεις και τις πολλαπλές απαιτήσεις σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο επιστημονικό περιβάλλον.

β) ως τρόπος μετάδοσης

- ευνοείται η μηχανιστική μάθηση, η αποστήθιση των γνώσεων, την οποία επιβάλλει η ανάγκη επίτευξης υψηλής βαθμολογίας,
- δεν καλλιεργείται η κριτική σκέψη αλλά η στείρα απομνημονευτική ικανότητα του νέου,
- συχνά ο μαθητής καθίσταται απλός δέκτης γνώσεων, χωρίς τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών. Σε αυτό συμβάλλει ο δασκαλοκεντρισμός και η συνακόλουθη απουσία ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων.

5) Ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών αναφορικά με:

- την παιδαγωγική γνώση, ιδιαίτερα την ψυχολογία του εφήβου, που απαιτεί μια ουσιαστική προσέγγιση για την κατανόηση και επίλυση των προβλημάτων της,
- την εξειδίκευση στο αντικείμενο της διδασκαλίας. Η απουσία της εξειδίκευσης δε δημιουργεί συνθήκες επαρκούς κάλυψης των γνωστικών αναγκών των σύγχρονων νέων και υπονομεύει στη συνείδησή τους τη δυνατότητα του σχολείου να τους παράσχει τα απαραίτητα εφόδια.

6) Τα προβλήματα της αξιολόγησης.

Η αξιολόγηση/βαθμολόγηση

- παραγνωρίζει σημαντικές πτυχές μιας προσωπικότητας που δεν μπορούν να αξιολογηθούν με μια απλή εξεταστική διαδικασία,
- αναιρεί ως ένα βαθμό τον κοινωνικοποιητικό ρόλο του σχολείου λόγω της προσπάθειας για βαθμολογική υπερτέρηση και ατομική ανάδειξη,

7) Η έλλειψη ίσων ευκαιριών για όλους τους μαθητές, λόγω:

- των κοινωνικών, γεωγραφικών, οικονομικών κ.ά.π. ανισοτήτων
- απουσίας της αναγκαίας αντισταθμιστικής αγωγής για τα παιδιά των υποβαθμισμένων περιοχών.

8) Η απουσία χάραξης μια μακροπρόθεσμης εκπαιδευτικής πολιτικής προκαλεί διαρκείς αλλαγές και δυσχεραίνει τη διαμόρφωση στόχων που η υλοποίησή τους θα υπερβαίνει τις κομματικές και μικροπολιτικές σκοπιμότητες.

9) Γενικά, το εκπαιδευτικό σύστημα είναι μονόπλευρα προσανατολισμένο σε εξωτερικούς στόχους (επιτυχία στις εξετάσεις, εξειδίκευση, υλοποίηση απλώς

επαγγελματικών στόχων) και όχι στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, με αξίες, ιδανικά, κοινωνικές αρετές.

Ο παραγωγικός, απλώς τεχνοκρατικός της χαρακτήρας δε συμβάλλει στην πραγμάτωση των παιδαγωγικών στόχων, των κοινωνικών σκοπών και αποκόπτει τη γενικότερη κουλτούρα από την ειδική εκπαίδευση.

Είναι εμφανής, εξάλλου, η έλλειψη συλλογικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών σύνδεσης του σχολείου με την κοινωνική ή παγκόσμια πραγματικότητα.

❖ Στόχοι μιας σύγχρονης ανθρωπιστικής εκπαίδευσης

Μια σύγχρονη ανθρωπιστική εκπαίδευση επιβάλλεται να:

- ▶ απαλλαγεί από τον τεχνοκρατικό χαρακτήρα, με τον γενικότερο αναπροσανατολισμό στόχων, μεθόδων και προτεραιοτήτων
- ▶ έχει κεντρικούς στόχους:

A) Τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων ηθικοπνευματικά προσωπικοτήτων με αρχές, υψηλές αξίες και ιδανικά, όπως:

- 1) Η ανάπτυξη **κοινωνικών αρετών**, όπως η συνεργασία, το συλλογικό πνεύμα, η άμιλλα, η αλληλεγγύη κ.λπ. Έτσι, ο άνθρωπος εντάσσεται ομαλά στο κοινωνικό σύνολο και συμβιώνει με τα άλλα άτομα με αίσθημα κοινωνικής ευθύνης.
- 2) Η **πνευματική καλλιέργεια** του νέου με την:
 - ανάπτυξη πνευματικών δυνάμεων (όπως η κρίση, η αντιληπτική ικανότητα, η διορατικότητα, η δημιουργική φαντασία)
 - απαλλαγή από εξωλογικά στοιχεία (προλήψεις, δεισιδαιμονίες), τον δογματισμό και την πνευματική μονομέρεια.
- 3) Η προβολή **υψηλών προτύπων και αξιών**, η καλλιέργεια της πίστης σε ιδανικά, όπως η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ειρήνη.
- 4) Η διαμόρφωση **πολιτικής συνείδησης**, ώστε να:
 - εμφορείται από δημοκρατικές αρχές, δίχως ρατσιστικές αντιλήψεις, προϋδεασμούς και προκαταλήψεις, πνεύμα ανοχής και ανεκτικότητας απέναντι στην (εθνική, φυλετική, πολιτιστική) ιδιαιτερότητα.
 - αγωνίζεται για την πραγμάτωση των αξιών της δημοκρατίας (της ισοπολιτείας, της ισονομίας, της συμμετοχικής αντίληψης κ.λπ.).
- 5) Η **ανάδειξη των κλίσεων, των ιδιαίτερων ικανοτήτων** του νέου, για να απελευθερώσει προς όφελος του κοινωνικού συνόλου τις δημιουργικές του δυνάμεις.
- 6) Η ανάπτυξη **ηθικών αρχών** (όπως η εντιμότητα, η ανιδιοτέλεια, η ειλικρίνεια, ο αλληλοσεβασμός κ.λπ.).

- 7) Η **αισθητική καλλιέργεια** του νέου, ώστε:
 - να διακρίνει την ποιοτική τέχνη από την υποκουλτούρα και τη λαϊκιστική εκδοχή της,
 - να επιλέγει μορφές γνήσιας ψυχαγωγίας για τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, με επιλογές και δραστηριότητες που αναβαθμίζουν την ποιότητα της ζωής του.
 - 8) Η διαμόρφωση της **εθνικής συνείδησης** του πολίτη, με τη γνώση της πολιτιστικής ιδιοπροσωπίας και η σαφής οριοθέτηση των εννοιών του πατριωτισμού και του εθνικισμού στη συνείδησή του.
 - 9) Η ανάπτυξη **οικουμενικής συνείδησης**, σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης της πολιτικής, της επικοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού.
 - 10) Η **οικολογική συνείδηση** των νέων, που θα αναπτύξει την ευαισθησία τους για τα σοβαρά περιβαλλοντικά ζητήματα της εποχής μας.
- Β) Την παροχή ίσων ευκαιριών** στους νέους με στόχους:
- την άμβλυνση/αντιμετώπιση εκπαιδευτικών ανισοτήτων (γεωγραφικών, οικογενειακών, κοινωνικών κ.λπ.),
 - την ενίσχυση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για την εξάλειψη κάθε είδους διακρίσεων,
 - τη μέριμνα για την απρόσκοπτη και ισότιμη ένταξη των παιδιών με αναπηρίες/ειδικές ανάγκες στη σχολική ζωή.
- Γ) Τη σύνδεση του σχολείου με την κοινωνική πραγματικότητα.** Πρωτοβουλίες θεσμικού χαρακτήρα που θα φέρνουν τους νέους σε επαφή με τα κοινωνικά (όπως το πρόβλημα των ναρκωτικών, ο αναλφαριθμητισμός ομάδων του πληθυσμού κ.ά.), περιβαλλοντικά αλλά και παγκόσμια προβλήματα (ανάδειξη των προβλημάτων των τριτοκοσμικών/υπανάπτυκτων χωρών, όπως ο υποσιτισμός, η εκμετάλλευση των παιδιών κ.λπ.).
- Δ) Τον εξανθρωπισμό της επιστήμης** με την ανθρωποκεντρική λειτουργία και αξιοποίησή της. Το εκπαιδευτικό σύστημα επιβάλλεται να προσανατολίζει το ενδιαφέρον των νέων στην ανθρωπιστική χαρακτήρα της γνώσης και της επιστήμης.

❖ Η ανεργία των πτυχιούχων στη χώρα μας. Αίτια

- 1) Η **αναντιστοιχία της εκπαίδευσης με τις κοινωνικοοικονομικές ανάγκες της χώρας.**
 - οι παρωχημένες, μη εναρμονισμένες με τις σύγχρονες απαιτήσεις, γνώσεις δυσχεραίνουν την εύρεση εργασίας των πτυχιούχων,

- ο υποτυπώδης έως ανύπαρκτος εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προγραμματισμός δε λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές ανάγκες της χώρας, τις παραγωγικές της δυνατότητες ούτε τη θέση της στον διεθνή καταμερισμό εργασίας, σε μια διεθνοποιημένη οικονομία.

2) Η δομή και ο ευρύτερος προσανατολισμός του εκπαιδευτικού θεσμού:

- χαρακτηρίζεται από την πλήρη υποβάθμιση των τεχνικο-επαγγελματικών κλάδων,
- ως κατεξοχήν θεωρητικός δεν καλλιεργεί την έφεση για χειρωνακτικές δραστηριότητες.

Έτσι, υπονομεύεται η αξία των χειρωνακτικών επαγγελμάτων στη συνείδηση του νέου και ωθείται έμμεσα σε επιστημονικούς κλάδους.

3) Η νοοτροπία που διαμορφώνεται στο πλαίσιο της οικογένειας και προκύπτει από τις αξιολογικές της κρίσεις όσον αφορά τα επιστημονικά επαγγέλματα. Στις παλιότερες γενιές δεν υπήρξαν οι αντικειμενικές δυνατότητες για σπουδές:

- οι μεταπολεμικές εθνικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες καθιστούσαν σχεδόν ανέφικτη τη φοίτηση σε επιστημονικούς κλάδους,
- έτσι, καλλιεργήθηκε μια φετιχιστική νοοτροπία για την αξία του πανεπιστημιακού πτυχίου.

Ως απωθημένη επιθυμία εκδηλώνεται η απαίτηση να ακολουθήσει η σύγχρονη γενιά πανεπιστημιακές σπουδές.

4) Η λαϊκιστική πολιτική των κυβερνήσεων επέτεινε το πρόβλημα.

Η άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής με κριτήρια την ψηφοθηρία, μέσω μιας δήθεν φιλολαϊκής αντίληψης που ικανοποιεί τις απαιτήσεις και υλοποιεί τις προσδοκίες των πολιτών αύξησε υπερβολικά τους αριθμούς των εισακτέων κυρίως στα Α.Ε.Ι.

5) Η ιεράρχηση των επαγγελμάτων της σύγχρονης κοινωνίας σύμφωνα με την ευρύτερη αξιολογική της κλίμακα και τα προβαλλόμενα πρότυπα.

- στις σύγχρονες κοινωνίες το επάγγελμα συνδέεται με το κύρος, το κοινωνικό γόητρο και τις δυνατότητες κοινωνικής διαφοροποίησης που διασφαλίζει
- η κυρίαρχη αντίληψη συναρτά την επίτευξή τους με την κατοχή ενός επιστημονικού τίτλου.

Φυσικό επακόλουθο είναι η υπερμεγέθυνση του αριθμού των πτυχιούχων και η αδυναμία απορρόφησής τους.

6) Το έντονο αστυφιλικό ρεύμα των προηγούμενων χρόνων:

- συσσώρευση πτυχιούχων στα μεγάλα αστικά κέντρα
- ανισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης.

❖ Κίνητρα των νέων για εισαγωγή τους στα Α.Ε.Ι.

1. Οικονομικός τομέας

Πολλοί νέοι εκτιμούν ότι η εισαγωγή στα Α.Ε.Ι. τους παρέχει τη δυνατότητα:

- οικονομικής εξασφάλισης
- ικανοποίησης των υλικών αναγκών αλλά και των αντίστοιχων απαιτήσεων
- βελτίωσης των υλικών όρων της ζωής τους και επίτευξης της υλικής τους ευημερίας ή και ευμάρειας.

2. Κοινωνικός τομέας

Οι νέοι, συχνά, αξιολογούν την εισαγωγή τους στα Α.Ε.Ι. θετικά, γιατί:

- τη θεωρούν μέσο επίτευξης της ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας, απόκτησης κοινωνικού γοήτρου και, γενικότερα, αναβάθμισης της κοινωνικής τους θέσης,
- αρκετοί υποτιμούν τις χειρωνακτικές εργασίες, λόγω μιας εδραιωμένης/ γενικευμένης αντίληψης στην κοινωνία, ή θεωρούν δυσχερή την άσκησή τους.

3. Επαγγελματικός τομέας

Ικανοποίηση της εύλογης προσδοκίας τους για επαγγελματική αποκατάσταση, ιδιαίτερα σε μια περίοδο υψηλού ποσοστού ανεργίας.

4. Πνευματικός τομέας

Η επιδίωξη κατάκτησης της γνώσης και ενός υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Οι πνευματικές ανησυχίες και αναζητήσεις.

5. Ψυχολογικός τομέας

Η φετιχοποίηση του πτυχίου στη συνείδησή τους και το αίσθημα ασφάλειας για το μέλλον με τις υψηλές επαγγελματικές απαιτήσεις.

6. Δημιουργικός τομέας

Οι ιδιαίτερες κλίσεις και τα ειδικά ενδιαφέροντα, που μπορεί να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν μέσα από ένα συγκεκριμένο επιστημονικό αντικείμενο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1^ο

«Συνοχή, Αλληλεγγύη και Αποκλεισμός»

Bronislaw Geremek, *Εκπαίδευση, ο θησαυρός που κλείνει μέσα της*, (διασκευή)
(Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα)

Στον αιώνα μας είναι σημαντικό να προσδιορίσουμε τις προκλήσεις και τις εντάσεις του παρόντος, για να προτείνουμε και να υιοθετήσουμε εκπαιδευτικές στρατηγικές. Με αυτήν την προοπτική, η κοινωνική συνοχή πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας από τους στόχους της εκπαίδευσης. Η δόμηση της κοινωνικής συνοχής σήμερα σημαίνει αρχικά τον σεβασμό της αξιοπρέπειας της ανθρώπινης ύπαρξης και τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών στο όνομα της αλληλεγγύης. Γι' αυτό και το κράτος θεωρεί την αλληλεγγύη ως βάση και στόχο των διαφόρων μορφών πολιτικής, όπως είναι η κοινωνική πολιτική, που αποβλέπει στην παροχή βοήθειας προς τους αδύνατους ή στη μείωση των υλικών ανισοτήτων, η εκπαιδευτική πολιτική, που εξασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στις γνώσεις και δημιουργεί δυνατότητες επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, και η πολιτιστική πολιτική, που υποστηρίζει τη δημιουργική δραστηριότητα και τη συμμετοχή στην πολιτισμική ζωή.

Στον 21^ο αιώνα η αρχή *“Μαθαίνω να υπάρχω”* θυμίζει την πρωταρχική σημασία που πρέπει να έχει ο σεβασμός της ανθρώπινης ύπαρξης στις κοινωνικο-πολιτικές σχέσεις, στις σχέσεις ανθρώπου και φύσης, καθώς και στην αντιμετώπιση του πολιτισμού και της οικονομίας. Αναζητώντας την κατανόηση της πραγματικότητας –τόσο του ανθρώπου όσο και του κόσμου– πρέπει να γνωρίζουμε τις αλληλεξαρτήσεις που δημιουργούν την ανάγκη της αλληλεγγύης. Η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη παρουσιάζονται στην εκπαιδευτική φιλοσοφία ως στόχοι και σκοποί αδιάσπαστα συνδεδεμένοι και σε αρμονία με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Μεταξύ των βασικών προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπίσει ο σύγχρονος κόσμος είναι το διαρκώς αυξανόμενο βάρος που αποκτά η έννοια του αποκλεισμού. Ανεξάρτητα από τις αιτίες τους, οι αποκλεισμοί αποτελούν μια από τις μεγάλες προκλήσεις αυτού του αιώνα και η εκπαίδευση οφείλει να τις αντιμετωπίσει. Η Διά Βίου Εκπαίδευση αντιτίθεται σ' έναν από τους πιο οδυνηρούς αποκλεισμούς, αυτόν που οφείλεται στην έλλειψη γνώσεων. Πρόκειται για μια εκπαίδευση που επεκτείνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής και η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο το σχολείο, αλλά και την οικογένεια, τον χώρο εργασίας, τα συνδικάτα ή τον στρατό και όπου είναι δυνατόν να παρέχεται μόρφωση και εκπαίδευση. Οι αλλαγές που συμβαίνουν στις τεχνολογίες της πληροφορικής και της επικοινωνίας αυξάνουν τον κίνδυνο αυτής της μορφής

αποκλεισμού και προσδίδουν στην εκπαίδευση σημαντικό ρόλο. Γι' αυτό όλες οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να επιχειρούνται με πλήρη συνείδηση των κινδύνων αποκλεισμού και με μέριμνα να διαφυλαχθεί η κοινωνική συνοχή.

Αν η εκπαίδευση θέλει να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην πάλη ενάντια στον αποκλεισμό όλων όσων για κοινωνικο-οικονομικούς ή πολιτισμικούς λόγους βρίσκονται στο περιθώριο των σύγχρονων κοινωνιών, ο ρόλος της γίνεται ακόμη πιο σημαντικός όσον αφορά την ενσωμάτωση των μειονοτήτων στην κοινωνία. Για να αλλάξουμε τη συνολική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα, θα πρέπει να οραματιστούμε μια εκπαιδευτική προσπάθεια όλων των φορέων (κράτους, κοινωνίας, ΜΜΕ, θρησκευτικών κοινοτήτων, γονέων και οργανώσεων), αλλά πάνω απ' όλα των ιδίων των σχολείων. Η διδασκαλία της Ιστορίας και των Κοινωνικών Επιστημών, αλλά και κάθε μορφή εκπαίδευσης, πρέπει να διαμορφώνουν στους νέους πνεύμα πολιτισμικής ανεκτικότητας και διαλόγου. Έτσι, η νόμιμη διαφύλαξη των παραδόσεων και η διατήρηση της συλλογικής ταυτότητας δε θα θεωρηθούν ποτέ αντίθετες προς το πνεύμα της αδελφικότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2^ο

«Πώς δεν ήθελα να σπουδάσω»

(διήγημα, από το βιβλίο: Κώστας Βάρναλης, *Φιλολογικά απομνημονεύματα*, Κέδρος, 1980)

Στα 1898 τέλειωσα το σχολείο – την έβδομη τάξη. Όσο έφτανε η άνοιξη και το καλοκαίρι, τόσο η ανυπομονησία μου μεγάλωνε πότε θα φτάσει η βλογημένη εκείνη ώρα που θ' «ανακτήσω» την ελευθερία μου· δε θα έχω να διαβάζω, δε θα φοβάμαι τους δασκάλους, δε θα με δέρνει πια ο αδερφός μου... θα μάθω κι εγώ μια τέχνη, να γίνω «άντρας», όπως τόσα παιδιά, που τελειώσανε το σχολείο τα περασμένα χρόνια. Ήλιος, θάλασσα, δέντρα και βουνά θα είναι από δω κι ομπρός δικό μου βασίλειο, όπως είναι και των πουλιών!...

Καμιά πιθανότητα δεν υπήρχε πως θα πάω σε γυμνάσιο. Λέγανε σπίτι μας, όπως κι ο «σύμβουλος» της μητέρας μου, ο κυρ-Νίκος ο Αποστολίδης, ο πατέρας του δημοσιογράφου Ηρακλή Αποστολίδη, πως πρέπει να «σπουδάσω», γιατί «παίρνω τα γράμματα». Μα λεφτά δεν υπήρχανε. Μας είχε καταχρεώσει ο δεύτερός μου αδερφός, που σπούδαζε στην Εμπορική Ακαδημία της Αμβέρσας. Εγώ που άκουα αυτές τις κουβέντες, αισθανόμουν μια μεγάλη ευγνωμοσύνη για τη φτώχεια μας, γιατί αυτή θα με έσωζε από το να συνεχίσω τη ζωή της σκλαβιάς και του τρόμου.

Όμως τα πράγματα δεν ήρθαν όπως τα περίμενα. Άμα τέλειωσα το σχολείο, έπεσα με τα μούτρα στα παιχνίδια κι όλη την ημέρα μου την περνούσα τσίτσιδος στη θάλασσα μαζί με την παρέα μου. Χαιρόμουν την «ελευθερία» μου με όλο μου το εί-

ναι και τρόπος δεν υπήρχε να συμμαζευτώ. Μια μέρα ο αδερφός μου με παίρνει κατά μέρος και μου λέγει:

- Ν’ αφήσεις τα παιχνίδια και τη θάλασσα... Να καθήσεις να διαβάζεις, γιατί θα σε στείλουμε στα «Ζαρίφεια Διδασκαλεία» της Φιλιππούπολης. Κεραυνός!
- Και με τι χρήματα; μουρμούρισα.
- Θα δώσεις εξετάσεις για υπότροφος.

Κείνη τη χρονιά είχανε «κενωθεί» δώδεκα θέσεις υποτρόφων στα Ζαρίφεια. Ο ιδρυτής των Ζαριφείων, Γεώργιος Ζαρίφης, είχε καταθέσει και δυο χιλιάδες λίρες για να σπουδάζουν με τους τόκους των πολλά φτωχά παιδιά, αγόρια και κορίτσια. Ύπνος και φαϊ δωρεάν στα Οικοτροφεία των Διδασκαλείων, καθώς και τα βιβλία.

- Δεν πάω, λέγω του αδερφού μου αποφασιστικά. Δεν θέλω γράμματα. Θέλω να μάθω τέχνη.

Απ’ όλες τις τέχνες προτιμούσα τη... ραφτική. Ήταν ένα ραφτάδικο στη γειτονιά μας. Έβλεπα τους καρφάδες από το παράθυρο να κάθονται το ένα πόδι πάνου στο άλλο, να ράβουνε με τις μακριές τους βελόνες, να πίνουνε καφέ, να καπνίζουνε και να λένε αστεία! Μου φαινότανε τέχνη καθαρή και φανταζόμουνα, πως γρήγορα θα τη μάθω και θα γίνω κι αφεντικό. Και θα λέω... αστεία!

Ο αδερφός μου κόρωσε.

- Θα πας, μου λέγει, ή θα σε σπάσω στο ξύλο.
- Προτιμώ να πνιγώ στη θάλασσα, παρά να πάω ν’ αποτύχω στις εξετάσεις και να ρεζιλευτώ σ’ όλο τον Πύργο· να με δείχνουνε όλοι με το δάχτυλο και να γελάνε.

Έτσι αντιστάθηκα με πείσμα κάμποσες μέρες στον αδερφό μου. Επειδή όμως αυτός επίμενε και γινότανε κάθε φορά και αγριότερος, έλαβα τη «μεγάλη απόφαση» να φύγω από το σπίτι.

Ήτανε, θυμάμαι, μεσημέρι κι η μητέρα μου τηγάνιζε στο πλυσταριό κεφτέδες. Πήρα ένα μεγάλο κομμάτι ψωμί, πήγα δίπλα της και της ζήτησα έναν κεφτέ. Μου έδωσε. Μ’ αυτό το «εφόδιο» όλο όλο στο χέρι ξεπόρτισα και πήγα ν’ αντικρύσω «για πάντα» τη ζωή και τους κινδύνους του φοβερού «Αγνώστου». Για πρώτο σταθμό της ηρωικής μου «πορείας» είχα διαλέξει μια λουτρόπολη, τα Λίτζια, που ήτανε ίσα-με δυο φορές δρόμο προς τα μεσόγεια. [...]

Πήγα λοιπόν στη Φιλιππούπολη να δώσω εξετάσεις χωρίς ν’ ανοίξω βιβλίο. Ούτε αριθμητική, ούτε γραμματική. Μονάχα διάβασα τις πέντε κλίσεις από τη λατινική γραμματική, δηλαδή ό,τι δε μου χρειαζότανε καθόλου. Έδωσα εξετάσεις. Κι ανάμεσα σε πλήθος παιδιά μελετημένα και προετοιμασμένα για το διαγωνισμό, εγώ ο απαρασκευαστος ήρθα πρώτος. Πήρα 10 στα μαθηματικά και 9 στα ελληνικά. Η ελπίδα μου ν’ αποτύχω και να γυρίσω πάλι στο σπίτι μου, δεν ήταν ορισμένο από τη Μοίρα να πραγματοποιηθεί.

Θυμάμαι, όταν πήγα τα στρώματά μου και το μπαούλο μου στο Οικοτροφείο, την τρομερή στιγμή που ο θυρωρός έκλεισε πίσω μου τη μεγάλη πόρτα με την κλειδα-

ριά του Αγίου Πέτρου. Θα έμενα εκεί μέσα κλεισμένος επί τέσσερα χρόνια! Μονάχα μια-δυο φορές το χρόνο θα είχα «έξοδο». Αυτήν την πόρτα επί τέσσερα χρόνια την ένιωθα βαριά απάνω στην καρδιά μου.

Στο γυμνάσιο όλα αυτά τα τέσσερα χρόνια ήμουν ο πρώτος μαθητής της τάξης μου, για να μην πω του γυμνασίου. Τι τ' όφελος; Όταν βγήκα επιτέλους οριστικά μέσα από τους ψηλούς τοίχους της φυλακής μου «ελεύθερος ακαδημαϊκός πολίτης», ήτανε πια αργά.

Τα νεύρα μου είχανε χαλάσει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ

- A** Να αποδώσετε συνοπτικά σε κείμενο 60-70 λέξεων τις θέσεις του αρθρογράφου του **κειμένου 1** για τη συμβολή της σύγχρονης εκπαίδευσης στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. (μον. 15)

ΘΕΜΑ

- B1** Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση συμφωνεί με το νόημα του **κειμένου 1**, ή τη λέξη **Λάθος**, αν δεν συμφωνεί.

- A) Η εκπαιδευτική πολιτική επηρεάζει την κοινωνική συνοχή.
- B) Η εκπαίδευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ενσωμάτωση μειονοτικών ομάδων του πληθυσμού.
- Γ) Η ιστορική γνώση υπονομεύει το πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ διαφορετικών εθνοτικών ομάδων.
- Δ) Η δια βίου εκπαίδευση είναι αποκλειστική ευθύνη του σχολείου.
- E) Η στέρηση της γνώσης από πληθυσμιακές ομάδες δε συνεπάγεται τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. (μον. 5)

B2

- α)** Στο **κείμενο 1** ο συντάκτης του αναφέρει πως: «η κοινωνική συνοχή πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας από τους στόχους της εκπαίδευσης» (1^η παράγρ.). Με ποιον τρόπο και τα αντίστοιχα μέσα πειθούς τη στηρίζει; (μον. 7)
- β)** Με βάση το περιεχόμενο του **κειμένου 1** να προσδιορίσετε τη συλλογιστική πορεία στον παρακάτω συλλογισμό, αφού συμπληρώσετε το συμπέρασμα. Να επισημάνετε, επίσης, την εγκυρότητα, την αλήθεια και την ορθότητά του. (Υποθέστε πως το περιεχόμενο των προκειμένων προτάσεων ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα).

1^η προκείμενη Η κοινωνική συνοχή είναι στόχος της εκπαίδευσης.

2^η προκείμενη Ο σεβασμός της ανθρώπινης ύπαρξης είναι στοιχείο της κοινωνικής συνοχής.

Συμπέρασμα: ...

Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

(μον. 8)

B3 Κείμενο 1.

α) Να ερμηνεύσετε τη λειτουργία των **σημείων στίξης** στις παρακάτω περιπτώσεις:

- τόσο του ανθρώπου όσο και του κόσμου – (διπλή παύλα, 2^η παράγραφος)
- (κράτους, κοινωνίας, ΜΜΕ, θρησκευτικών κοινοτήτων, γονέων και οργανώσεων), (παρένθεση, 4^η παράγραφος)

(μον. 2)

β) Με καθεμιά από τις λέξεις του κειμένου: **δόμηση, αλληλεγγύης, πρόσβαση, συνοχή:**

- να σχηματίσετε μια περίοδο λόγου που να αναδεικνύει το περιεχόμενό τους.
- να γράψετε μια αντώνυμή της.

(μον. 4)

(μον. 4)

ΘΕΜΑ

Γ Στο **κείμενο 2** ο Κ. Βάρναλης, ως μαθητής, εκφράζει αρνητικά συναισθήματα για το σχολείο της εποχής του. Πού οφείλονται, με βάση το περιεχόμενό του; Υπάρχουν ανάλογα φαινόμενα στη λειτουργία του σημερινού σχολείου που μπορεί να προκαλούν αντίστοιχα συναισθήματα σε ένα μαθητή; (100-200 λέξεις)

(μον. 15)

Ή (εναλλακτικά)

Αξιοποιώντας τους κυριότερους κειμενικούς δείκτες (πρωτοπρόσωπη αφήγηση, διάλογο κ.λπ.) να αναφερθείτε στα αρνητικά συναισθήματα του Κ. Βάρναλη για το σχολείο της εποχής του και πού οφείλονται; Υπάρχουν ανάλογα φαινόμενα στη λειτουργία του σημερινού σχολείου που μπορεί να προκαλούν αντίστοιχα συναισθήματα σε ένα μαθητή; (100-150 λέξεις)

(μον. 15)

ΘΕΜΑ

Δ Σε ημερίδα που διοργανώνει η ΟΛΜΕ με θέμα «Πώς αντιμετωπίζουν οι νέοι το σύγχρονο σχολείο», αναλαμβάνετε σε **εισήγησή** σας να αναπτύξετε τα αίτια της απόρριψης από πολλούς μαθητές ορισμένων κλάδων γνώσης με το αιτιολογικό πως δεν τους είναι χρήσιμοι. (300-400 λέξεις)

(μον. 30)